

Utlåtande

17.7.2026

ÅPM 2026/1282

Justitieministeriet
registratorskontoret.jm@gov.fi

VN/26873/2024

Utlåtande om arbetsgruppsbetänkandet om att genomföra direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer**1 Ingress**

Ålands polismyndighet har den 8 juni 2026 mottagit Justitieministeriets begäran om utlåtande i förhållande till arbetsgruppsbetänkandet om att genomföra direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Frist för att avge utlåtande har angivits till 17 juli 2026. Arbetsgruppsbetänkandet innehåller bl.a. förslag om ändringar i förundersökningslagen, strafflagen, lagen om diskrimineringsombudsmannen, hälso- och sjukvårdslagen och lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården.

2 Polismyndighetens utlåtande**2.1 Begäran om utlåtande och svenska språket**

Polismyndigheten tackar för möjligheten att avge utlåtande över förslaget.

Inledningsvis konstaterar myndigheten att det svenskspråkiga material som ligger till grund för begäran om utlåtande är begränsat till en tvåsidig (2) sammanfattning av betänkandets huvudsakliga innehåll, när den finskspråkiga betänkandet och utlåtandet består av totalt 270 sidor från pärm till pärm. Detta försvårar i avsevärd grad myndighetens möjligheter att göra en fullständig bedömning av förslaget och att avge ett välgrundat och genomarbetat utlåtande.

Polismyndigheten erinrar i detta sammanhang om att statliga myndigheter enligt 38 § i självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) ska avfatta skrivelser och andra handlingar som utväxlas mellan landskapsmyndigheterna och statens myndigheter i landskapet på svenska.

2.2 Lagstiftningsbehörigheten

På Åland gäller parallella rättsordningar: dels rikslagstiftning som antas av riksdagen, dels landskapslagstiftning som antas av Ålands lagting. Vilken lagstiftning som ska tillämpas inom ett visst rättsområde avgörs utifrån den lagstiftningsbehörighet som följer av självstyrelselagen för Åland.

I det föreliggande ärendet förefaller det inte i tillräcklig utsträckning ha beaktats att flera av de rättsområden som berörs i arbetsgruppsbetänkandet helt eller delvis omfattas av landskapets lagstiftningsbehörighet. Denna bedömning stöds av att varken Ålands landskapsregering eller, med undantag för Ålands polismyndighet, någon annan myndighet som är underställd landskapsregeringen har inkluderats bland remissinstanserna.

Ålands tingsrätt är en statlig myndighet. Det kan därför antas att Ålands polismyndighet främst har inkluderats som remissinstans i egenskap av förundersökningsmyndighet och inte i sin egenskap av myndighet underställd Ålands landskapsregering. Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt att exempelvis Ombudsmannamyndigheten i landskapet Åland inte har beretts tillfälle att avge utlåtande.

2.3 Direktivets inverkan på Ålands polismyndighets verksamhet

2.3.1 På ett övergripande plan

Arbetsgruppens förslag skulle medföra direkta och praktiskt betydelsefulla konsekvenser för Ålands polismyndighet. De centrala föreslagna ändringarna i förundersökningslagstiftningen hör till rikets lagstiftningsbehörighet och skulle därmed bli direkt tillämpliga även på Åland.

Ålands polismyndighet skulle således vara skyldig att verkställa de nya bestämmelserna. Detta följer av Republikens presidents förordning om polisförvaltningen i landskapet Åland (2020:34), nedan överenskommelseförordningen, enligt vilken Ålands polismyndighet, något förenklat uttryckt, i landskapet sköter de uppgifter som i riket ankommer på den lokala polisen.

- Skyldighet att i samtliga ärenden gällande sexualbrott eller våld i nära relation bedöma risken för fortsatt eller upprepat våld.
- Ansvar att utifrån bedömningen vidta eller initiera behövliga skyddsåtgärder.
- Utvidgade bedömningar och särskilda förhållningsarrangemang för barn och andra personer i beroendeställning.
- Mer systematiskt informationsutbyte och aktivare förmedling till stödtjänster.
- Krav på dokumenterade, enhetliga och uppföljningsbara rutiner samt utbildnings-, system- och rapporteringsinsatser.

Staten kan däremot inte förutsätta att Ålands polismyndighet är organiserad som om den vore en del av rikets polisförvaltning. Organisation, personal, intern ledning och budgetering samt delar av den förebyggande polisverksamheten hör till landskapets behörighet. Socialvård, hälso- och sjukvård och utbildning måste därför bedömas och vid behov genomföras separat av landskapet.

Den tydligaste risken är att skyldigheter som utformats utifrån rikets större polisinrättningar införs utan en särskild Ålandsbedömning och utan finansiering. Med 81 polistjänster har myndigheten endast cirka 23 procent av personalstyrkan vid rikets minsta polisinrättning med omkring 350 polistjänster. En förutsebar konsekvens av de föreslagna förändringarna är att arbetsmängden per ärende ökar även om antalet händelser förblir oförändrat. I den

mån förändringarna medför behov av en utsedd specialistfunktion blir denna snabbt sårbar vid semester, sjukfrånvaro och personalomsättning. Samma fasta krav får därför en väsentligt större relativ effekt på Åland, varför effekten bör skrivas ut i förslaget som ett förhöjt personårsverk anslag med där tillhörande anvisning om korrekt budgetmoment för Ålands polismyndighet.

2.3.2 Ny risk- och skyddsbedömning

Förundersökningsmyndigheten föreslås bli skyldig att för varje målsägande i ett sexualbrott eller ett brott som utgör våld i nära relationer bedöma risken för fortsatt eller upprepat våld, bedöma skyddsbehovet, vidta eller initiera behövliga åtgärder, dokumentera bedömningen och ompröva den när omständigheterna förändras.

Bedömningen går längre än nuvarande bedömning av särskilt skydd under förundersökning och rättegång. Den kan kräva uppgifter om tidigare ingripanden, vapen, missbruk, psykisk ohälsa, separation, kontaktförbud, vårdnadstvist och barnens situation. Riskbedömningen blir därmed en självständig myndighetsuppgift och inte endast en del av förhörplaneringen.

Skyddsbedömningen och vissa särskilda förhørsarrangemang föreslås omfatta även målsägandens barn och andra personer i samma hushåll som står i beroendeställning, även när de formellt är vittnen. Ett familjevåldsärende kan därför generera flera individuella bedömningar samt kontakter med barnskydd och andra myndigheter.

2.3.3 Förmedling till stödtjänster

Förslaget stärker skyldigheten att hänvisa särskilt skyddsbehövande offer till stödtjänster och att under lagens förutsättningar förmedla deras kontaktuppgifter. Ålands polismyndighet måste därför i tillägg till att ha aktuell kunskap om tillgängliga åländska tjänster även ha kännedom om de tjänster som riket erbjuder, deras tillgänglighet och hur överföringen ska dokumenteras. Skyldigheten blir svår att fullgöra om en mottagande tjänst som motsvarar rikets saknas i landskapet, eller om ansvarsfördelningen är oklar.

2.3.4 Socialvård och hälso- och sjukvård

Dessa områden hör i huvudsak till landskapets behörighet. Ändringar i rikets hälso- och sjukvårds- och klientavgiftslagstiftning blir därför inte automatiskt tillämpliga på Åland. Landskapet måste bedöma behovet av motsvarande regler, exempelvis en funktion motsvarande Seri-stödcentrum, dygnet-runt-tjänster, och insatser för våldsutövare.

Ett lagstiftningsglapp riskerar annars uppstå där polisen åläggs en skyldighet att bedöma och förmedla behov medan den mottagande åländska verksamheten saknar motsvarande skyldighet eller kapacitet.

2.3.5 Kostnadsdrivande faktorer

Arbetsgruppens generella kostnadsbedömning kan inte utan vidare överföras på Åland. Rikets bedömning förefaller utgå från större organisationer och redan etablerade modeller.

Propositionen bör därför kompletteras med en särskild Ålands- och finansieringsbedömning.

En röd tråd bland de kostnadsdrivande faktorerna är svenska språket. Behov av utbildning, specialkompetens, IT-system, samverkan och jour (ex. mottagande tjänster utanför kontorstid) och stödtjänster måste kunna erbjudas och garanteras i samma utsträckning på svenska som på finska.

Såsom tidigare konstaterats utgör Ålands polismyndighet en egen polisorganisation, inte en polisinställning underställd Polisstyrelsen POHA. Skillnaden i storlek medför konsekvenser.

Rikets minsta polisinställning är drygt 4,3 gånger större än hela polisorganisationen på Åland. Fasta minimifunktioner kan därför inte fördelas på samma sätt.

- Fasta kostnader: en kontaktperson, utbildningsansvarig eller systemadministratör behövs även om antalet ärenden numerärt sett är få.
- Specialistsårbarhet: en eller två nyckelpersoners frånvaro kan slå ut en funktion.
- Dubbla roller: samma person behöver vara operativ polis, specialist, utbildare och samverkansrepresentant.
- Begränsad redundans: ett resurskrävande familjevåldsärende kan binda en stor del av samtidig beredskap.
- Oproportionerliga modeller: rikets separata specialistfunktioner kan inte kopieras utan anpassning. De materiella skyddskraven ska vara desamma, men organisationsformen måste kunna anpassas.

2.4 Sammanfattande slutord

Det framstår som att Åland inte i någon större utsträckning har beaktats i arbetsgruppens betänkande. En konsekvens av att gå vidare med arbetet i den form som nu föreslås är att det riskerar uppstå en glapp mellan riks- och landskapslag där rikets förnyade regler i förhållande till förundersökning kan träda i kraft innan åländska mottagande tjänster och regler är färdiga. Ålands ställning borde behandlas separat i propositionen och Ålands polismyndighet måste ges tillgång till rikets utbildning, systemutveckling och specialiststöd på svenska.

Finansieringsansvaret för nya obligatoriska uppgifter behöver klargöras och en småskalighetsanpassning tillåtas genom gemensamma funktioner, avtal och köpta specialisttjänster. Ikraftträdandet bör samordnas så att lagstiftning, stödtjänster, utbildning och systemstöd är färdiga samtidigt som lagen träder ikraft, på bägge nationalspråken.

Förslaget flyttar polisens roll från att huvudsakligen bedöma skyddsbehov under straffprocessen till att också systematiskt bedöma risken för nytt våld och initiera ett bredare skyddssystem. Förändringen kan vara hanterbar om bedömningarna integreras i befintliga processer, ansvarsfördelningen är tydlig, rikets system och utbildningar finns på svenska, specialiststöd kan erhållas, landskapet tryggar mottagande tjänster och kostnaderna finansieras.

Utan dessa förutsättningar finns en konkret risk för att Ålands polismyndighet åläggs en omfattande skyldighet utan tillräckliga resurser eller fungerande mottagande tjänster. För en myndighet med 81 polistjänster kan även en måttlig administrativ ökning påverka utryckningsberedskap, brottsutredning och annan lagstadgad verksamhet märkbart.

I tidigare uppdateringar av lagstiftningen, till exempel revideringen av sexualbrottslagstiftningen SL 20 kap år 2023 glömdes Ålands polismyndighet i Regeringspropositionen (13/2022 rd) varför Ålands polismyndighet var den enda polisenheten i Finland som inte fick tilläggsresurser trots ökade arbetsuppgifter.

Polismyndigheter skulle helst ha sett att omständigheten när barn är närvarande vid brott skulle utgöra en skärpningsgrund. Synen baserar sig på att barn utsetts i ökad mening för olämpliga intryck i och med sociala mediers ökade närvaro i vardagen. Då det inte går att kontrollera sociala mediers innehåll på ett effektivt sätt bör samhället kunna säkra en trygg sfär för barnet och dess utveckling. Arbetsgruppens förslag är inte förenligt med grundtanken om alltid beakta barnets bästa, för att säkra en trygg miljö och uppväxt.

Polismyndigheten önskar avslutningsvis lyfta att myndigheten stöder arbetsgruppens förslag förutsatt att Ålands särdrag beaktas och vid behov prioriteras för att säkra en likvärdig grundläggande rättighet åt de medborgare som är bosatta på Åland i förhållande till riket. Åland polismyndighets resursökningsbehov är 3 personårsverk. Kostnaden för ett personårsverk är 75 000€/år och helhetskostnaden uppgår till 225 000€/år. Statsbudgeten innehåller ett budget momentet där staten allokerar medel åt polismyndigheten för att sköta statens uppgifter i landskapet.

2026-07-17

X Johan Pawli

Johan Pawli

Polismästare

Signerat av: Pawli Johan 91323175V

Bilagor

-

Distribution

Justitieministeriet per e-post

För kännedom

Ålands landskapsregering per e-post

Statens ämbetsverk på Åland per e-post

ÅLANDS POLISMYNDIGHET

PB 73, 22101 Mariehamn

registratur.aland@polisen.ax

Tel. 018 527 100, Fax 018 17 244

polisen.ax